

ORIENTační list 17

Čínská malba a kaligrafie

Vývoj čínského tušového malířství

Počátky čínského tušového malířství nalezneme v době dynastie **Chan (206 př. n. l. – 220 n. l.)**, kdy se začaly používat již dříve známý štětec a nově papír. Papír se zpočátku uplatňoval spíše v kaligrafii a až od dynastie Jüan začal více nahrazovat tradiční hedvábí. Z nejstarších dob se nedochovala žádná díla, proto si můžeme udělat představu o jejich podobě pouze z pozdějších kopií. Nejslavnějším malířem **období Šesti dynastií (220–589)** byl **Ku Kchaj-č'**, který maloval buddhistické a taoistické náměty, portréty, ilustrace k básním a legendám. V tomto období se rozvíjela filozofie a také zájem o přírodu, s tím souvisel i počátek krajinomalby. Kolem roku 600 se začaly vydělovat jednotlivé malířské disciplíny, jejichž odlišení bylo za dynastie **Tchang (618–907)** ještě zřetelnější. Významnou osobností pro počátky čínské krajinomalby byl malíř **Li S`-sün**. Vytvářel krajiny plné detailů, v typické zelenomodré barevnosti. S opačným typem krajiny je spojován především malíř a básník **Wang Wej**, který místo barev používal pouze odstíny tuše, maloval však i krajiny zelenomodré. Za dynastie Tchang se vydělilo i samostatné odvětví čínského malířství – obrazy zvířat,

zejména koní a krásných dam. Mezi nejslavnější figuralisty v čínské historii patří **Wu Tao-c`**. Jeho tvorba byla zásadní pro vytvoření čínské podoby buddhistické malby.

V období **Pěti dynastií (907–960)** byla hlavními uměleckými středisky města Čcheng-tu a Nanking. Škola v Čcheng-tu se zabývala zejména studiem květin, ptáků a hmyzu. Nankingská škola se více věnovala figurální malbě – obrazům dvorních dam a dětí. V těchto i jiných uměleckých centrech se od 10. století začalo výrazně dařit krajinomalbě. Krajina se zachycovala poměrně realisticky na základě malířových prožitků a zkušeností. Tento koncept fungoval až do dynastie Jüan. Používalo se méně barvy a prosazovala se monochromní tušová malba. Malíři dynastie **Severní Sung (960–1127)** navazovali na tradici Pěti dynastií. Krajinomalba se stala nejvýše ceněným malířským žánrem, který zachycoval reálný život v přírodě. Škola **Li-Kuo** vznikla podle jmen nejslavnějších krajinářů té doby – Li Čchenga a Kuo Siho. Vedle malířů profesionálů, tvořících na zakázku, se za dynastie Sung objevují i malíři literáti (vzdělanci). Literátská malba

1. Čchiou Jing (připsáno), Mít bambusové sídlo, dynastie Ming, tuš a barvy na hedvábí, 34 x 116 cm, NG Vm 159

(*wen-žen chua*) v sobě spojuje literaturu, kaligrafii a malbu, tedy tři dokonalosti (*san ťüe*).

Mi Fu byl malířem, kaligrafem a teoretikem.

Pro jeho tvorbu byly typické tečky, kterými modeloval přírodní útvary.

V této době se rozvíjela také čchanová malba. Díla se zachovala především

v Japonsku, kde byl tento styl oblíbenější, stejně jako tato podoba čínského

buddhismu známá jako zen. V žánru

květiny a ptáci se malíři zaměřili na reálné zobrazení modelu. Proto pečlivě studovali rostliny a drobné živočichy, aby

dokázali zachytit všechny detaily. Císař **Chuej-cung** zosobňoval ideál pravého vzdělance, byl především malířem květin a ptáků, kaligrafem a básníkem. Na jeho příkaz namaloval **Čang C`-tuan** obraz Cesta po řece na Jarní slavnost. Zachytil život v sungském hlavním městě Kchaj-fengu a jeho okolí.

V době dynastie **Jižní Sung (1127–1279)** převládla obliba monochromní krajinomalby. Jejimi typickými zástupci byli malíři školy **Ma-Sia** – Ma Jüan, Ma Lin a Sia Kuej.

V době dynastie **Jüan (1279–1368)** působil **Čao Meng-fu**, který se řadí mezi nejvýznamnější mistry čínského malířství. Tento literát zůstal ve svém úřadě i v době mongolské nadvlády v Číně, zatímco většina vzdělců raději odešla do ústraní. Byl všestranným malířem i zdatným

2. Jün Šou-pching (připsáno), Rozkvetlé pivoňky, dynastie Čching, tuš a barvy na hedvábí, 90,5 x 37 cm, NG Vm 5757

kaligrafem. V době dynastie Jüan se krajina stává více obrazem malířovy duše než reálným místem.

Malíř **Šen Čou**, který tvořil v době dynastie **Ming (1368–1644)**, založil literátskou školu **Wu** navazující na jüanské malíře.

Patřil mezi čtyři velké mistry dynastie Ming, stejně jako **Wen Čeng-ming**, **Tchang Jin** a **Čchiou Jing**. Čchiou Jing nebyl sice vzdělaným malířem, ale byl velmi nadaný. Nejčastěji maloval krajiny v zelenomodrém stylu a žánrové výjevy ze života v paláci (obr. 1). Od pozdního období dynastie Ming se prvky krajinomalby těžko pojmenovávají. Malíři vytvářeli vlastní kombinace a bizarní tvary, dá se proto mluvit o umění pro umění. Výraznými postavami dynastie **Čching (1644–1911)** byli malíři „ortodoxní školy“,

3. Čchi Paj-š' Plachetnice na řece, kol. 1928, tuš a barvy na papíře, 151 x 63,5 cm, NG Vm 3038

ke kterým patřil například **Jün Šou-pching**. Zaměřil se na malbu květin a ptáků a proslavil se především svými pivoňkami (obr. 2). Malíři loajalisté, tzv. čtyři mniši, ke kterým se řadí například **Š`-tchao** a **Pa-ta šan-žen**, nesouhlasili s mandžuskou nadvládou, a proto odešli z veřejného života. Malovali krajiny i květiny a ptáky a každý z těchto mnichů si vytvořil vlastní styl. Jejich osobité pojetí se stalo inspirací pro malíře 20. století. Koncem dynastie Čching se malířská tradice začala

přehodnocovat. Po opiových válkách se ekonomickým centrem stala Šanghaj, kde se ve druhé polovině 19. století

vytvořila tzv. Šanghajska škola. Jednou z jejích nejvýznamnějších postav byl **Žen Po-nien**, který maloval figury, ale i v žánru květiny a ptáci. Peking byl tradičním centrem ortodoxní malby a ve dvacátých a třicátých letech 20. století se tam objevovaly osobnosti, které přinášely nové trendy.

Ke změně v malbě mělo dojít na základě znalosti tradice. K tradicionalistům patřil také **Čchi Paj-š'** (obr. 3), který se proslavil malbou drobných zvířátek, travin, zeleniny, ale byl i originálním figuralistou, krajinářem a kaligrafem.

Generace malířů reformátorů studovala ve dvacátých letech 20. století v Evropě, kde se seznamovali se západními

obr. 4 – Lin Feng-mien, *Sedící dáma s lotosem*, 40.–50. léta 20. století, tuš a barvy na hedvábí, 46 x 46 cm, NG Vm 5918

technikami malby, které kombinovali s čínskou tradicí. Po návratu do Číny zakládali čínské akademie. Patřili k nim například **Sü Pej-chung** a **Lin Feng-mien** (obr. 4). Lin Feng-mien studoval ve Francii, kde jej zaujal především fauvismus a kubismus, což se projevilo v tématech a formátech jeho malby. Mezi absolventy novodobých akademií patřili mimo jiné **Li Kche-žan**, který maloval postavy pasáčků s vodními buvoly a také jihočínskou krajinu pohoří Kuej-lin. Dodnes někteří současní čínští umělci využívají ve své tvorbě principů tušové malby a v jejich dílech tak pokračuje tradice vynikajících mistrů dávných dob.

Lenka Gyaltsso

Zdroje

Lubor Hájek, *Čínské umění. O národní výtvarné tradici čínské*, SNKLHU, Praha 1954
Hsu, Kuo-huang, *Deset zastavení s čínským obrazem*, DharmaGaia, Praha 2007
Michaela Pejčochová, *Mistři čínské tušové malby*, Národní galerie v Praze, Praha 2008
M. Sullivan, *A Short History of Chinese Art*, Faber & Faber, London 1967
Wang, Yao-Ťing, *Čínské malířství. Průvodce filozofií, technikou a historií*, Knižní klub, Praha 2008

